

**KOMENDA GŁÓWNA
PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ
BIURO SZKOLENIA**

**PROGRAM SZKOLENIA
W ZAKRESIE REAGOWANIA W PRZYPADKU
WYSTĄPIENIA ZDARZEŃ RADIACYJNYCH
(dla dowódców jednostek ratowniczo-gaśniczych)**

Warszawa 2020

Opracowanie merytoryczne:

- st. bryg. Rafał Jankowski
- kpt. Mateusz Kamiński
- Michał Łupiński

Opracowanie metodyczne:

- Magdalena Stajszczak

SPIS TREŚCI

	Strona
I. ZAŁOŻENIA DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZE	4
1. Cel szkolenia	4
2. Sylwetka absolwenta	4
3. Warunki przyjęcia na szkolenie	5
II. REALIZACJA PROCESU DYDAKTYCZNEGO	6
1. Organizacja szkolenia	6
2. Zalecenia i wskazówki metodyczne	7
3. Plan nauczania	8
III. TREŚCI KSZTAŁCENIA	9
1. Promieniowanie jonizujące	9
2. Ochrona radiologiczna	9
3. Działanie w polu narażenia na promieniowanie jonizujące	10
IV. LITERATURA	12
Załącznik	13

Warszawa, dnia 12 lutego 2020 r.

ZATWIERDZAM
KOMENDANT GŁÓWNY
PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ
.....
st. bryg. mgr Andrzej BARTKOWIAK

I. ZAŁOŻENIA DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZE

1. Cel szkolenia

Celem szkolenia jest zapoznanie słuchaczy z zasadami ochrony radiologicznej, zasadami działania i obsługi sprzętu dozymetrycznego oraz bezpiecznej pracy podczas działań w narażeniu na promieniowanie jonizujące.

2. Sylwetka absolwenta

Po ukończeniu szkolenia słuchacz powinien:

1) w sferze poznawczej:

- rozróżniać izotopy w zależności od emitowanego przez nie promieniowania (α , β , γ) oraz neutronowego;
- opisywać budowę atomu;
- opisywać właściwości poszczególnych rodzajów promieniowania jonizującego;
- rozróżniać narażenie zewnętrzne i wewnętrzne;
- wyjaśniać pojęcia: dawka graniczna/pochłonięta/równoważna/skuteczna, limit użytkowy dawki, narażenie wyjątkowe, promieniowanie naturalne, skażenie promieniotwórcze, teren nadzorowany i kontrolowany, zamknięte i otwarte źródło promieniotwórcze, źródło niekontrolowane, kategoria A i B narażenia, izotop promieniotwórczy, aktywność promieniotwórcza, choroba popromienna.

2) w sferze praktycznej:

- dobierać osłonę w zależności od rodzaju narażenia;
- wyznaczać strefę awaryjną (w rozumieniu Ustawy Prawo atomowe) podczas zdarzeń radiacyjnych;
- obsługiwać sprzęt dozymetryczny będący na wyposażeniu danej JRG;
- obsługiwać dawkomierze elektroniczne z odczytem bezpośrednim będące na wyposażeniu danej JRG;
- dobierać ubranie ochronne w zależności od zidentyfikowanego narażenia radiacyjnego;
- szacować otrzymaną dawkę skuteczną w zależności od czasu narażenia i mocy dawki promieniowania jonizującego w otoczeniu;
- obliczać otrzymaną dawkę skuteczną znając rodzaj izotopu, jego aktywność i czas narażenia oraz stosowaną osłonę,

- 3) w sferze motywacyjnej, mieć ukształtowane postawy:
- odpowiedzialności za stan techniczny sprzętu dozymetrycznego będącego na wyposażeniu JRG;
  - rozpoznawania zagrożenia i narażenia w zakresie materiałów promieniotwórczych;
  - określania warunków bezpiecznej pracy w strefie awaryjnej, w tym szacowania czasu pracy ratowników w narażeniu na promieniowanie jonizujące przy zachowaniu ogranicznika 1 mSv w skali roku.

3. Warunki przyjęcia na szkolenie

- 1) Szkolenie przeznaczone jest dla dowódców jednostek ratowniczo-gaśniczych i ich zastępców.
- 2) Na szkolenie słuchacz przyjeżdża ze sprzętem dozymetrycznym będącym na wyposażeniu macierzystej JRG.

II. REALIZACJA PROCESU DYDAKTYCZNEGO

1. Organizacja szkolenia

- 1) Szkolenie organizowane jest przez:
  - jednostki legitymujące się wpisem do rejestru jednostek organizacyjnych uprawnionych przez prezesa Państwowej Agencji Atomistyki do prowadzenia szkoleń dla osób ubiegających się o uprawnienia inspektora ochrony radiologicznej;
  - jednostki legitymujące się wpisem do rejestru jednostek organizacyjnych uprawnionych przez prezesa Państwowej Agencji Atomistyki do prowadzenia szkoleń dla osób ubiegających się o uprawnienia do zatrudnienia na stanowisku mającym istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej;
  - jednostki ochrony zdrowia przy jednoczesnym, spełniające wymagania zawarte w punktach 2 – 4.
- 2) Sprzęt dozymetryczny posiadany przez jednostkę organizującą szkolenia musi spełniać wymagania zapisów Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wymagań dotyczących sprzętu dozymetrycznego.
- 3) Na wyposażeniu jednostki organizującej szkolenie muszą się znajdować:
  - źródła promieniotwórcze emitujące promieniowanie alfa, beta, gamma, których aktywności zawierają się pomiędzy wartością P1 i P2 w rozumieniu zapisów Ustawy Prawo atomowe – załącznik nr 2,
  - promieniotwórcze źródła powierzchniowe, do kontroli mierników skażeń powierzchni, emitujące promieniowanie alfa, beta, gamma,
- 4) Zajęcia praktyczne muszą być prowadzone przez inspektorów ochrony radiologicznej IOR-1 lub IOR-2 lub IOR-3 w rozumieniu zapisów Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie stanowiska mającego istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej oraz inspektorów ochrony radiologicznej – załącznik nr 2.
- 5) Podstawą organizacji procesu dydaktycznego jest plan nauczania. Podstawową formą nauczania jest lekcja, której odpowiada jedna godzina dydaktyczna trwająca 45 minut. Dopuszcza się łączenie dwóch jednostek lekcyjnych.
- 6) Na realizację programu przewidziano 9 godzin dydaktycznych, w tym:
  - zajęcia teoretyczne – 3 godziny dydaktyczne,
  - zajęcia praktyczne – 5 godzin dydaktycznych,
  - egzamin końcowy – 1 godzina dydaktyczna.
- 7) Warunkiem ukończenia szkolenia jest zaliczenie egzaminu końcowego.
- 8) Egzamin końcowy organizowany jest w formie testu złożonego z 30 zadań zamkniętych, wielokrotnego wyboru z jedną prawidłową odpowiedzią. Egzamin uznaje się za zaliczony, jeżeli zdający zaznaczył minimum 70% prawidłowych odpowiedzi.
- 9) Słuchacze, którzy ukończyli szkolenie otrzymują zaświadczenie zgodne ze wzorem określonym w załączniku.

2. Zalecenia i wskazówki metodyczne

- 1) Do zajęć praktycznych słuchacze powinni zostać podzieleni na grupy ćwiczebne liczące nie więcej niż 10 osób.
- 2) Prowadzący zajęcia, w trakcie realizacji tematów przewidzianych w planie nauczania, powinni zwracać szczególną uwagę na:
  - poprawną terminologię,
  - kształtowanie pożądaných umiejętności oraz koniecznych kompetencji społecznych i personalnych.
- 3) W trakcie szkolenia należy zapewnić warunki do realizacji głównego celu szkolenia oraz celów szczegółowych m. in. poprzez:
  - przestrzeganie zasad nauczania,
  - łączenie metod asymilacji wiedzy z metodami samodzielnego dochodzenia do wiedzy,
  - wymianę opinii i doświadczeń słuchaczy szkolenia.
- 4) Zajęcia teoretyczne powinny być realizowane w pomieszczeniach zapewniających odpowiednie warunki higieny szkolnej oraz wyposażonych zarówno w proste, jak i techniczne środki dydaktyczne.
- 5) Szczegółowe uwagi dotyczące realizacji szkolenia zostały umieszczone przy poszczególnych tematach w cz. III. Treści kształcenia.

3. Plan nauczania

Lp.	Temat	Liczba godzin		
		T	P	R
1.	Promieniowanie jonizujące	1	-	1
2.	Ochrona radiologiczna	1	1	2
3.	Działanie w polu narażenia na promieniowanie jonizujące	1	4	5
RAZEM:		3	5	8

T – zajęcia teoretyczne, P – zajęcia praktyczne, R – razem

III. TREŚCI KSZTAŁCENIA

1. Promieniowanie jonizujące – 1T

Materiał nauczania:

- podstawowe pojęcia;
- rodzaje promieniowania jonizującego i jego właściwości;
- oddziaływanie promieniowania jonizującego na organizm ludzki;
- budowa atomu.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien:

- wyjaśnić pojęcia: dawka graniczna/pochłonięta/równoważna/skuteczna, limit użytkowy dawki, narażenie wyjątkowe, promieniowanie naturalne, skażenie promieniotwórcze, teren nadzorowany i kontrolowany, zamknięte i otwarte źródło promieniotwórcze, źródło niekontrolowane, kategoria A i B narażenia, izotop promieniotwórczy, aktywność promieniotwórcza, choroba popromienna (rodzaje, zakresy dawek);
- wymienić rodzaje promieniowania jonizującego;
- omówić właściwości promieniowania jonizującego – zasięg, energie, oddziaływanie z materią,
- omówić sposób oddziaływania promieniowania jonizującego na organizm ludzki i efekty jego oddziaływania,
- omówić budowę atomu.

Uwagi dotyczące realizacji tematu:

W trakcie realizacji zajęć należy omówić różnicę pomiędzy narażeniem na promieniowanie a skażeniem promieniotwórczym.

2. Ochrona radiologiczna – 1T, 1P

Materiał nauczania:

- zasady ochrony radiologicznej – czas, odległość, zastosowana osłona;
- narażenie zewnętrzne i wewnętrzne;
- odzież ochronna;
- kategorie narażenia;
- choroby popromienne;
- dawki skuteczne.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien:

- omówić zasady ochrony radiologicznej;
- wyjaśnić wpływ czasu, odległości i zastosowanej osłony na stopień narażenia;
- dobrać osłonę w zależności od rodzaju narażenia;
- wyjaśnić różnicę pomiędzy narażeniem zewnętrznym i wewnętrznym;
- omówić zasady doboru i stosowania odzieży ochronnej w zależności od rodzaju narażenia;
- dobrać ubranie ochronne w zależności od zidentyfikowanego narażenia radiacyjnego;
- wymienić i omówić kategorie narażenia;

- wymienić i omówić rodzaje chorób popromiennych;
- podać zakresy dawek promieniowania jonizującego wywołujące poszczególne rodzaje chorób popromiennych;
- obliczyć otrzymaną dawkę skuteczną znając rodzaj izotopu, jego aktywność i czas narażenia oraz stosowaną osłonę.

Uwagi dotyczące realizacji tematu:

Mówiąc o osłonach należy zwrócić uwagę słuchaczy, że przy promieniowaniu β nie należy chronić się za osłonami z ołowiu, które zatrzymują elektrony, jednak staną się źródłem wtórnego promieniowania rentgenowskiego, przed którym należałoby się dodatkowo osłaniać.

Mówiąc o ubraniach ochronnych należy uświadomić słuchaczom, że ubranie chroni przed skażeniem promieniotwórczym, ale nie przed narażeniem na promieniowanie.

3. Działanie w polu narażenia na promieniowanie jonizujące – 1T, 4P

Materiał nauczania:

- rodzaje i zasada działania sprzętu dozymetrycznego – dobór i stosowanie w zależności od rodzaju promieniowania;
- pomiar skażeń promieniotwórczych;
- rodzaje i zasada działania sprzętu dozymetrycznego – dobór i stosowanie w zależności od rodzaju promieniowania;
- wyznaczanie strefy awaryjnej podczas zdarzeń radiacyjnych;
- lokalizacja źródła narażenia radiacyjnego;
- działanie w polu narażenia na promieniowanie;
- zasady szacowania czasu pracy ratowników w narażeniu.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien:

- omówić rodzaje i zasady działania sprzętu dozymetrycznego;
- wyjaśnić zasady doboru i stosowania sprzętu dozymetrycznego w zależności od rodzaju promieniowania;
- obsłużyć sprzęt dozymetryczny – ustawić zakres pomiarowy urządzenia w zależności od rodzaju promieniowania;
- odczytać i zinterpretować wartości oraz podać jednostkę;
- zlokalizować źródło narażenia radiacyjnego;
- omówić zasady wyznaczania strefy awaryjnej podczas zdarzeń radiacyjnych;
- wyznaczyć strefę awaryjną;
- omówić zasady działania w polu narażenia na promieniowanie jonizujące (czas, odległość);
- wyjaśnić zależność pomiędzy czasem, odległością i stopniem narażenia na napromieniowanie;
- obsłużyć dawkomierze elektroniczne z odczytem bezpośrednim – ewidencjonowanie zarejestrowanych dawek indywidualnych;
- zinterpretować odczyt dawkomierza;
- oszacować otrzymaną dawkę skuteczną w zależności od czasu narażenia i mocy dawki promieniowania jonizującego w otoczeniu;
- omówić zasady szacowania czasu pracy ratowników w narażeniu na promieniowanie;
- oszacować czas pracy ratowników w narażeniu na promieniowanie jonizujące przy zachowaniu ogranicznika 1 mSv w skali roku.

Uwagi dotyczące realizacji tematu:

W ramach tego tematu należy przeprowadzić ze słuchaczami ćwiczenie obrazujące zasadę – 2 x dalej = 4 x bezpieczniej (moc promieniowania maleje z kwadratem odległości od źródła).

Mówiąc o zasadach stosowania sprzętu dozymetrycznego i prowadząc zajęcia praktyczne z tego zakresu należy zwrócić uwagę słuchaczy, że urządzenie należy włączyć z daleka od potencjalnego źródła promieniowania (i zbliżyć się do niego z włączonym urządzeniem), a także że niewielkie promieniowanie zawsze występuje w otoczeniu (tło naturalne), w związku z czym, jeżeli urządzenie podczas pomiaru mocy dawki wskazuje „0”, oznacza to, że najprawdopodobniej jest zepsute.

LITERATURA

Akty prawne:

- 1) Ustawa Prawo atomowe,
- 2) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego,
- 3) „Zasady organizacji ratownictwa chemicznego i ekologicznego w krajowym systemie ratowniczo-gaśniczym”.

Materiały pomocnicze:

- 1) Instrukcje obsługi sprzętu dozymetrycznego będącego na wyposażeniu danej JRG.

.....
(pieczęć podłużna)

ZAŚWIADCZENIE

.....
(imię i nazwisko)

urodzon .... dnia ..... r.

w ..... woj. ....

ukończył .....

szkolenie w zakresie
reagowania w przypadku wystąpienia zdarzeń radiacyjnych
(dla dowódców jednostek ratowniczo-gaśniczych)

przeprowadzone w .....

w dniu ..... r.

według programu z dnia .....

zatwierdzonego przez .....

....., dnia .....r.
(miejscowość)

Nr .....

ORGANIZATOR

.....
(pieczęć, podpis)

Lp.	Temat	Liczba godzin		
		T	P	R
1.	Promieniowanie jonizujące	1	-	1
2.	Ochrona radiologiczna	1	1	2
3.	Działanie w polu narażenia na promieniowanie jonizujące	1	4	5
RAZEM:		3	5	8

T - zajęcia teoretyczne, P - zajęcia praktyczne, R - razem